

مرکز مجاز امام صادق (علیه السلام)

اصول الفقه (ملازمات عقلیه)

معانی حسن و قبح عقلی ۱

جلسه ۱۶۶

استاد رفعتی

معانی حسن و قبح عقلی:

معنی اول:

گاهی حسن و قبح اطلاق شده و از آنها معنای کمال و نقص اراده می‌شود و به این معنا صفت هستند برای افعال اختیاریّه و متعلقات افعال؛ مثلاً گفته می‌شود: العلم حسن و التعلّم حسن؛ یعنی علم کامل بوده و تعلّم کامل می‌باشد.

و در مقابل گفته می‌شود: الجهل قبیح و اهمال التعلّم قبیح؛ یعنی نادانی نقص بوده و ترك فراگرفتن علم از نقص می‌باشد.

حُسن در دو مثال فوق، صفت کمال برای نفس و از جمله تطوّرات در وجود آن محسوب می‌شود؛ چنانچه جهل و ترك تعلّم صفت نقصان برای آن بوده و موجب تنزلش در عالم وجود می‌باشد.

بسیاری از اخلاق انسانی حسن و قبحشان به ملاحظه همین معنا است، مثلاً شجاعت، کرم، حلم، عدالت و انصاف و امثال اینها اگر کلمه «حَسَن» بر آنها حمل می‌شود، به ملاحظه آن است که صفات کمال برای نفس و قوّه و نیروئی در وجود آن می‌باشند؛ چنانچه صفاتی که ضدّ اوصاف یاد شده هستند قبیح به حساب می‌آیند؛ زیرا موجب حصول نقصان در وجود نفس و قوّه آن می‌گردند.

نکته:

گاهی حسن و قبح، علاوه بر معنی‌ای که گفته شد، به معانی دیگر نیز مصداق حسن و قبح قرار می‌گیرد. علی‌الظاهر اشاعره در حسن و قبح به این معنا نزاعی نداشته و آن را انکار نکرده‌اند؛ بلکه پاره‌ای از ایشان معترفند که حسن و قبح به این معنا عقلی است؛ زیرا این گونه قضایا از یقینیاتی است که ماوراء آن در عالم خارج واقعیتی داشته که با آنها مطابق است.

مرکز مجازات امام صادق

معنی دوم:

اموری که ملائم با طبع است، حسن است و اموری که منافر با طبع است، قبیح محسوب می‌شود. مثلاً در متعلقات افعال گفته می‌شود: هذا المنظر حسن جمیل (این شکل و صورت نیکو و زیبا است)، هذا الصوت حسن مطرب (این صدا پسندیده و بطرب آورنده است)؛ هذا المذوق حلو حسن (این خوراکی شیرین و نیکو است) ... و همچنین است امثله و شواهد دیگر که در تمام آنها کلمه «حسن» صفت برای متعلق فعل یعنی «المنظر» و «الصوت» و «المذوق» واقع شده.

و در افعال می‌گویند: نوم القیلولة حسن؛ الاكل عند الجوع حسن و الشرب بعد العطش حسن؛ ... و همچنین است مثالهای دیگر که در تمام آنها لفظ «حسن» صفت است برای فعل یعنی «نوم القیلولة» و «الاكل» و «الشرب».

هذا المنظر قبیح ولولة النَّائحة قبیحة و التَّوم علی الشَّبع قبیح و همچنین امثله و شواهد دیگر که لفظ «قبیح» را صفت برای فعل یا متعلق آن قرار می‌دهند.

و سرّ حکم به «قبیح» نمودن در امثال این عبارات آن است که نفس از اشیاء مزبور متألّم و مشمئز می‌باشد.